

Aleksandra Bajerska
Uniwersytet Łódzki

CHOPIN BYŁ POLAKIEM!

KULTURA POLSKA W OCZACH FRANCUZÓW

SŁOWA KLUCZOWE: stereotyp Polaka, Francuzi, kultura polska, francuskie podręczniki do j. polskiego

Niezbędnym elementem każdego kursu językowego jest kształtowanie kompetencji kulturowej. Obecność faktów kulturowych w procesie nauczania z reguły jest zróżnicowana jakościowo i ilościowo, zależy również od indywidualnych preferencji lektora. Przy wyborze zagadnień kulturowych należy kierować się stopniem ich zakorzenienia w świadomości Polaków. Przedstawienie polskich konwencji językowych, kultury wysokiej oraz popularnej jest niezbędne do swobodnego funkcjonowania cudzoziemców w polskiej rzeczywistości.

Poznanie odmiennej rzeczywistości zachodzi przeważnie na zasadzie porównywania do kultury własnego narodu. Dlatego, aby uzyskać lepszy efekt w wyjaśnianiu zjawisk polskiej kultury dobrze jest poznać doświadczenie kulturowe uczącego się. Poniższe rozważania będą dotyczyły konkretnej grupy, którą stanowią Francuzi, niezbędne zatem będzie odwołanie się do francuskich doświadczeń kulturowych.

Spróbuję odpowiedzieć na trzy podstawowe pytania:

1. Co Francuzi wiedzą o Polsce i Polakach?
2. Jak ta wiedza pokrywa się z informacjami zawartymi w materiałach dydaktycznych do nauki języka polskiego?
3. Na jakie zagadnienia warto zwrócić uwagę ucząc Francuzów języka polskiego?

CO FRANCUZI WIEDZĄ O POLSCE I POLAKACH? — STEREOTYPY

Polityczne, gospodarcze i kulturalne związki polsko-francuskie rozpoczęły się już w XIV wieku. Od tego czasu kontakty zacieśniały się lub rozluźniały, ale nie zanikały. XIX wiek to czas nasilonych kontaktów między Polską a Francją. Z tego też okresu pochodzą najbardziej zakorzenione w kulturze francuskiej stereotypy dotyczące Polski i Polaków. Okres pobytu emigrantów polskich we Francji zaowo-

cował licznymi wyrażeniami, które na stałe weszły do języka francuskiego. Najwięcej wyrażen opiera się na przymiotnikach *polonais/polonaise*, które używane są na określenie przedmiotów kojarzonych z Polakami i kulturą Polski, np. *la polonaise* na określenie tańca, stroje *à la polonaise* (w stylu, który prezentowała XIX-wieczna polska emigracja), *lit à la polonaise* (rodzaj łóżka z baldachimem), *dames à la polonaise* (rodzaj gry w warcaby)¹. Sytuacja historyczna i polityczna Polaków w XIX wieku utrwalała w języku francuskim stereotypy, które przez wieki kształtowały wizerunek Polaków w oczach Francuzów. Były to zarówno skojarzenia pozytywne, jak i negatywne. Wśród pozytywnych najbardziej popularne były: stereotyp Polaka jako dzielnego, nieustraszonego żołnierza, walczącego o niepodległość i gotowego do poświęceń dla ojczyzny ('lubić coś jak Polak walkę' — *comme les Polonais aiment les batailles*), opinia o niespotykanej gościnności, polskim honorze i powszechnym szacunku dla kobiet. Pojawiają się również skojarzenia negatywne objawiające się w porównaniu *boire comme un Polonais* 'pić bez umiaru', lub *être gris, ivre comme un Polonais* 'być zawianym, pijanym do najwyższego stopnia'. Wyrażenia te do dziś funkcjonują w języku francuskim, choć stereotyp dotyczący polskiego pijaństwa, w najnowszych badaniach ankietowych pojawia się coraz rzadziej.

W czasach napoleońskich Polska stała się symbolem kraju napiętnowanego nie-szczęściem, gdzie mieszkają krzywdzeni przez historię ludzie. Stereotyp „Polski cierpiącej” utrwalił się w literaturze i w świadomości Francuzów na tyle, że porzucił go jeszcze w czasach Marca '68 i „Solidarności”.

W XX wieku słowo „Polak” coraz rzadziej kojarzyło się z romantycznym emigrantem-patriotą, a coraz częściej ustępowało miejsca emigrantowi-robotnikowi, sumiennie pracującemu jako górnik lub hutnik. Zmiana ta związana była z falą emigracji zarobkowej. We Francji tego okresu znana była trudna sytuacja polityczna Polski, mówiono o bezradności Polaków i nieumiejętności radzenia sobie z problemami kraju. Pojawiło się pejoratywne określenie imigranta z Polski — *Polaque (Polack)*, które nacechowane było dezaprobatą i pogardą. W języku francuskim funkcjonuje do dziś.

Historycznie wizerunek Polaków we Francji zmieniał się tak, jak zmieniał się charakter polskiej emigracji. Niewielu Francuzów znało prawdziwy obraz kultury polskiej. Do dziś ugruntowane stereotypy stanowią jedno z podstawowych źródeł wiedzy Francuzów o Polsce. Ze względu na stosunkowo małą liczbę Francuzów odwiedzających Polskę (4% ankietowanych), wiedza na temat naszego kraju czerpana jest głównie z mediów lub poprzez sporadyczne kontakty z Polakami, zamieszkującymi na terenie Francji (45%), bądź przebywającymi czasowo na jej terenie (11%).

---

¹ Więcej przykładów w artykule Joanny Cholewy *Jak język polski i francuski odzwierciedla postrzeganie Polaków i Francuzów?* [w:] *Anglosasi, Francuzi i Polacy — wzajemny wizerunek dawniej i dziś*, pod red. P. Guzowskiego i M. Kameckiej, Białystok 2005, s. 313–322.

Duży wpływ na postrzeganie Polski w oczach zachodnich sąsiadów miało rozszerzenie Unii Europejskiej². Przed 2000 rokiem bardzo wielu ankietowanych Francuzów określało Polskę jako kraj słabo rozwinięty, o wysokiej stopie bezrobocia, w którym żyje się trudno. Podkreślano istnienie bariery komunizmu, która przez lata izolowała Europę Wschodnią od Zachodniej. Często pojawiały się wzmianki o polskim pijaństwie i zimnie (uwarunkowane historycznie). Pozytywne skojarzenia dotyczyły polskiego folkloru oraz Polaków jako ludzi pracowitych i sympatycznych. Prasa francuska, pisząc o polskiej biedzie i zacofaniu, zwracała szczególną uwagę na ogromny kontrast między miastem a wsią.

Po roku 2006 odpowiedzi ankietowanych zaczęły znacznie różnić się od tych sprzed rozszerzenia UE. Polska stała się w oczach Francuzów krajem europejskim, który szybko się rozwija. Znacznie mniej respondentów kojarzyło Polskę z zimnem, cierpieniem, pijaństwem i trudną historią. Najczęściej podawane odpowiedzi na pytanie o skojarzenie związane z Polską to: wojna, obozy koncentracyjne, papież Jan Paweł II (katolicyzm), Lech Wałęsa, „Solidarność”, polski hydraulik, dawny kraj komunistyczny, dobrzy sportowcy, Warszawa, Kraków, polsko-francuskie więzi historyczne, kraj wolny od niedawna, stan wojenny.

Pośród wymienionych skojarzeń przeważają te pozytywne. 87% francuskich respondentów wyrażało sympatię w stosunku do Polaków, zaledwie 9% odpowiedziało, że Polaków nie lubi. Mały dystans społeczny Francuzów do Polaków, otwartość oraz brak poczucia zagrożenia ze strony polskich imigrantów na rynku pracy świadczą o tym, że Polska stała się krajem bliższym, bardziej oswojonym.

W opinii Francuzów typowy Polak jest: pracowity (97%), religijny (92%), sympatyczny (90%), uczciwy (84%), dobrze wychowany (84%), zdyscyplinowany (80%), odpowiedzialny (79%), nadużywający alkoholu (44%). Powoli odchodzi w zapomnienie negatywny obraz Polaka-tradycjonalisty, zawzięcie, wręcz fanatycznie broniącego religii i historii. Polska tradycja jest wartościowana pozytywnie jako dziedzictwo narodowe pielęgnowane przez pokolenia³. Polska jest doceniana we Francji głównie jako partner gospodarczy, jej kultura nie jest popularyzowana na szeroką skalę. Zaledwie 24% respondentów odpowiedziało, że czytało książki napisane przez Polaków lub oglądało polskie filmy. 47% ankietowanych przyznaje, że wiedzę na temat Polski czerpie wyłącznie z mediów⁴.

---

² Dokładna analiza procentowa wizerunku Polaków we Francji znajduje się w artykułach Michała Warchali: *Polska–Francja: wzajemny wizerunek i jego zmiany* [w:] *Polska–Niemcy–Francja. Wzajemne postrzeganie po rozszerzeniu UE*, pod red. L. Kolarskiej-Bobińskiej, M. Fałkowskiego, Warszawa 2008; *Polska i Unia Europejska — wiedza, stereotypy, sympatie i antypatie* [w:] *Obraz Polski i Polaków w Europie*, pod red. L. Kolarskiej-Bobińskiej, Warszawa 2003; *Polska–Francja. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*, Warszawa 2001; *Polacy i Francuzi. Wzajemny wizerunek po rozszerzeniu UE*. Przytoczone dane liczbowe na podstawie powyższych tekstów.

³ Dane na podstawie badań Instytutu Spraw Publicznych, rok 2006.

⁴ Informacje na podstawie artykułu Zbigniewa Bokszańskiego pt. *Młodzież krajów członkowskich Unii Europejskiej o Polakach. Opinie studentów fińskich, francuskich, i niemieckich* [w:] *Obraz Polski i Polaków w Europie*, pod red. L. Kolarskiej-Bobińskiej, Warszawa 2003.

OBRAZ POLSKI W WYBRANYCH PODRĘCZNIKACH DO NAUKI JĘZYKA POLSKIEGO PRZEZNACZONYCH DLA FRANCUZÓW

Wiedząc, jakie informacje na temat Polski posiada przeciętny Francuz niezainteresowany bliżej naszym krajem, warto sprawdzić, czego może się dowiedzieć z podręczników do nauki języka polskiego. Analiza obejmuje teksty czytanek, ćwiczeń, dodatkowe notki kulturowe, wyjaśnienia w ramkach, obejmuje następujące podręczniki:

- N. Bolgert, *Le polonais tout suite; Comment le dire en polonais*;
- T. Giermak-Zielińska, A. Wójcik, *Dites-le en polonais. Guide de conversation*;
- B. Bartnicka, W. Jekiel, *Nous apprenons le polonais*;
- B. Ordish, *Le polonais de poche*;
- B. Kuzmider, *Le polonais sans peine*;
- B. Kuzmider *Le Polonais, Assimil*;
- P. Czajkowski, *Guide De Conversation Polonais*.

Są to książki skierowane do francuskojęzycznego odbiorcy, dostępne na polskim i francuskim rynku wydawniczym. Większość z nich ukazała się w latach 90-tych i wznawiana była w niezmienionej formie. Analizie zostaną poddane również publikacje, które ukazały się po roku 2000.

Najpierw przyjrzymy się okładkom. Najczęściej pojawiające się na nich motywy to: kamienice na wrocławskim Rynku, pomnik Neptuna w Gdańsku, gdański Żuraw, Stare Miasto w Warszawie, Warszawska Syrenka, Łazienki Królewskie, Kościół Mariacki, bociany, ludowe stroje: góralski i krakowski, pisanki wielkanocne oraz motywy folkloru łowickiego.

Polacy przedstawiani są jako naród pozytywnie nastawiony do cudzoziemców, otwarty i pełen szacunku dla ludzi zadających sobie trud nauki języka polskiego. Porozumiewanie się w Polsce z jej mieszkańcami, pomimo bariery językowej, nie jest trudne, gdyż Polacy znają język angielski i rosyjski. Polska gościnność nazwana jest „legendarną” i traktowana jako odzwierciedlenie serdeczności i otwartości Polaków. Polacy to ludzie z poczuciem humoru, którzy lubią i potrafią się bawić. Większość imprez ma miejsce w domu, gdzie wszyscy biesiadują przy jednym stole. Picie alkoholu to rytuał, goście piją jednocześnie, wznosząc toast („do dna”) lub wspólnie śpiewając. Za ciekawostkę kulturową uważane jest wyjątkowe traktowanie kobiet przez polskich mężczyzn (całowanie w rękę, pomoc w zdejmowaniu i zakładaniu płaszcza, ustępowanie miejsca w autobusie).

Kuchnia polska jest różnorodna i niezwykle bogata. Można w niej znaleźć żydowskie, rosyjskie i wschodnie inspiracje. Podręczniki wymieniają i krótko charakteryzują typowo polskie potrawy, takie jak: bigos, barszcz czerwony, żurek, flaki, barszcz ukraiński i krupnik. Za tradycyjny alkohol uważana jest wódka. Najpopularniejsze jej rodzaje to: czysta, żubrówka, wiśniówka i pieprzówka.

Polskie lokale gastronomiczne mają szeroką ofertę kuchni tradycyjnej. Za typowy przykład polskich jadłodajni uchodzą restauracje oraz występujące tylko w Polsce bary mleczne, które wg podręczników serwują wyłącznie dania bezmięsne na bazie jajek i mleka.

Polska to kraj piękny, przystosowany dla turystów, wprost stworzony do zwiedzania go na rowerze i spania w campingach. Piękno polskiej przyrody najlepiej oglądać z okien pociągów (gł. południowo-wschodnia Polska), które nie są zbyt nowoczesne, ale tradycyjne i działają sprawnie. Dobrze rozwinięta sieć dróg i dużo połączeń lotniczych zapewniają szybkie i wygodne poruszanie się pomiędzy największymi miastami Polski.

W omawianych pomocach naukowych dużo miejsca poświęca się roli Kościoła Katolickiego w życiu Polaków. Autorzy podręczników zwracają uwagę na to, że w przeszłości Polska była przedmurzem chrześcijaństwa (*l'étenard du christianisme catholique*) i że do dziś Kościół odgrywa ważną rolę społeczną i polityczną. Podkreśla się, że podczas rozbiorów to język i Kościół były ostojami polskości, stąd m.in. silne przywiązanie Polaków do tradycji, historii i religii. Zwraca się uwagę na symboliczne, dla Polski i Polaków, znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II oraz na jednoczącą funkcję religii w trudnych momentach historycznych. Ze względu na konserwatywne podejście Kościoła do spraw aborcji i AIDS, instytucja kościelna spotyka się z krytyką. Ponadto w wyniku zmian społecznych kościoły pustoszeją, ale nie przekłada się to na obniżenie społecznego szacunku do Kościoła. Polska wieś wypełniona jest małymi, przydrożnymi kapliczkami, a każdego roku 1,5 miliona pielgrzymów dociera na Jasną Górę.

Podręczniki krótko, lecz trafnie przedstawiają historię Polski, zwracając szczególną uwagę na bliskie relacje polsko-francuskie w okresie od XVII do XIX wieku. Pojawiają się informacje dotyczące rozbiorów, Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego (zapewne przez powiązanie dwu ostatnich z osobą Napoleona), tragedii II wojny światowej i sytuacji Polski w okresie komunizmu. Najczęściej wymieniane nazwiska znanych Polaków to: Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Stanisław Moniuszko, Krzysztof Penderecki, Andrzej Wajda, Jan Matejko, Aleksander Fredro i Tadeusz Kościuszko.

Kalendarz polskich świąt jest przedstawiony schematycznie i nie odbiega od klasycznego omówienia w polskich podręcznikach dla cudzoziemców. Pojawiają się nazwy świąt, przedmioty oraz obyczaje z nimi związane. Wśród najczęściej wymienianych nazw miast znajdują się: Warszawa, Kraków, Poznań, Gdańsk wraz z ich historią i zabytkami. Stosunkowo mało zróżnicowane wydają się imiona i nazwiska Polaków używane przez autorów tekstów i ćwiczeń. Są to przede wszystkim kobiety o imieniu: Ewa, Barbara, Danuta, Maria, Zofia oraz mężczyźni: Marek, Piotr, Adam i Jan. Najpopularniejsze nazwiska to Nowak, Kowalski i Zalewski.

Podręczniki wiernie odtwarzają elementy typowe dla polskiej rzeczywistości, np.: nazwy ulic, skróty typu PKP i MPK, specyficzne rodzaje sklepów, np. Cepelia. Zwrócona jest uwaga na informacje praktyczne, np. dopuszczalna ilość promili

alkoholu we krwi podczas prowadzenia samochodu, zachowanie wobec kontrolera biletów w autobusie, specyfika asortymentu w kioskach Ruchu, nominały polskich pieniędzy czy tekst nagrania z poczty głosowej. Wskazuje się na dobrze wyposażone polskie sklepy, jednak z zastrzeżeniem, że dużej części Polaków nie stać na zaopatrywanie się we wszystkie dostępne produkty ze względu na zbyt niskie zarobki.

NA CO WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ UCZĄC FRANCUZÓW POLSKIEGO?

Jak zatem widać obraz Polski i Polaków w podręcznikach dla Francuzów jest wielopłaszczyznowy i zawiera elementy wiedzy z wielu dziedzin typu: polska rzeczywistość, geografia, historia, zwyczaje, literatura, muzyka, sztuka. Są to zgodne z wymaganiami programów kształcenia kompetencji socjologiczno-kulturowej w nauczaniu języka polskiego jako obcego⁵. Jednak nadal istnieją elementy wiedzy o kulturze Polski pominięte lub przedstawione nie dość wyraźnie. Poniżej zostaną przedstawione przykładowe zagadnienia, które mogą być wykorzystane jako polskie konteksty w procesie nauczania Francuzów języka polskiego. Nie jest to lista wyczerpująca, zawiera jedynie propozycje atrakcyjne ze względu na francuskie doświadczenia kulturowe.

Sądzę, że warto by było uzupełnić ten obraz o **komparatystykę grzeczności językowej polskiej i francuskiej**. W wielu przypadkach widać wyraźne różnice w sposobie zachowania Polaków i Francuzów i należy różnice te podkreślić, aby zwiększyć komfort codziennej komunikacji, a także swobodę w funkcjonowaniu w polskim społeczeństwie. Oto kilka przykładów, które mogłyby znaleźć się na kartach podręczników:

- Forma powitania i pytania grzecznościowe — w języku polskim pytania grzecznościowe nie są obowiązkowym aktem grzeczności, jeżeli występują, to mogą być różnorodne (od zwykłego „co słyhać?” po szczegółowe: „jak po weekendzie?” czy „co ty tu robisz?”). Rodzimy użytkownik języka na ogół wie, jakie pytania może zadać w danej sytuacji. W języku francuskim na konwencjonalne pytanie *Comment ça va?* Przewidywana jest jedynie pozytywna reakcja *Ça va bien*. Można więc ostrzec Francuza uczącego się polskiego, że odpowiedź Polaka na pytanie „co słyhać?” może być bardzo zróżnicowana i zawierać wszystkie dolegliwości i tragedie, które właśnie się wydarzyły, typu: „Fatalnie!”, „Ledwo żyję!”, „Mąż w pracy, dzieci chore...” itp. Należy go również wyczulić na fakt, że pytanie o stan zdrowia czy samopoczucie, które następuje tuż po „Dzień dobry”, nie jest w oczach Polaków nietaktem lub brakiem dyskrecji.

---

⁵ Szczegółowe omówienie programów kształcenia kultury znajduje się w tomie zbiorowym pod red. T. Miodunki, pt. *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*.

- Częstowanie jako forma polskiej gościnności oraz składanie wizyty w polskim domu — polska norma grzecznościowa wymaga, aby zaproponować każdemu, kto odwiedza nasz dom przynajmniej coś do picia, a prowadzenie pertraktacji w akcie częstowania (często do skutku) oraz niezliczone zachęty do dalszego konsumowania są elementami konwencji. Charakterystyczna dla Francuzów chęć poszanowania czyjejś prywatności może czasami stanowić barierę w składaniu wizyt domowych i swobodnym przyjmowaniu serdecznych gestów gospodarzy. Ponawianie zachęt może być dla nich kłopotliwe.
- Komplementowanie i przyjmowanie komplementów przez Polaków — we Francji panuje zasada równości w kontaktach społecznych, więc dziwne może wydawać się skrępowanie jakie wywołują u Polaków komplementy. Polacy z reguły podejmują polemikę z komplementującym, która ma na celu umniejszenie własnej wartości.
- Tradycja wznoszenia polskich toastów, które charakteryzują się stałą zachętą gospodarza do wspólnego picia alkoholu. W oczach Francuzów może to być uznane za niestosowne, ze względu na odmienny sposób zachowania przy stole we Francji.
- Używanie zdrobnień i nieoficjalnych form imion typu: Anna — Anka, Ania, Aneczka z zaznaczeniem sytuacji, w których mogą być stosowane.

Ważne jest **różnicowanie polskich dni świątecznych**. Warto zaznaczyć, które z nich mają charakter religijny, a które państwowy; jakie obrzędy bądź obchody są z nimi związane; które dni są wolne od pracy, a które są dniami świątecznymi nieuprawniającymi do wzięcia w pracy dnia wolnego. Można zwrócić uwagę na święta, które występują zarówno w Polsce jak i we Francji, ale przypadają w innym terminie, jak na przykład Dzień Matki — w Polsce 26 maja, we Francji ostatnia niedziela maja lub pierwsza niedziela czerwca. W przypadku świąt związanych z rocznicą wydarzeń historycznych: Święto Niepodległości 11 listopada czy rocznica bitwy pod Grunwaldem warto podać kilka faktów historycznych, które uzasadnią, dlaczego dana rocznica jest ważna dla Polaków.

Przy okazji omawiania wydarzeń historycznych, można wspomnieć o **znanych Polakach**, którzy związani byli lub są z Francją, np. Adam Mickiewicz, René Goscinny, Maria Skłodowska-Curie, Roman Polański. Ciekawą propozycją byłaby zachęta do zapoznania się z nazwiskami Polaków spoczywających na paryskich nekropoliach: Père-Lachaise, Montmartre i Montparnasse, a także w podparyskim Montmorency. Są to osoby tak znane i zasłużone dla polskiej historii, że biogram każdej z nich mógłby posłużyć za materiał dydaktyczny na zajęcia.

Istnieje również mnóstwo **polskich fenomenów kulturowych**, które na pewno Francuzów zainteresują i zachęcą do pogłębiania wiedzy o Polsce. Oto kilka przykładów:

- Polski komiks: *Kajko i Kokosz*; *Kapitan Żbik*; *Tytus, Romek i A'Tomek*; *Kwapiszon* — ze względu na popularność komiksu we Francji, jest to ciekawa propozycja dla fanów opowieści obrazkowych;

- Legendsy i podania polskie, wierzenia Słowian — mogą to być zagadnienia interesujące ze względu na popularność we Francji festiwalu prezentujących tradycyjną sztukę, muzykę i rzemiosło, np. Międzynarodowy Festiwal Sardany (pokazy tańca katalońskiego) czy festiwal celtycki.
- Polskie festiwale filmowe i kino polskie — ze względu na dużą ilość francuskich festiwali i ogromną popularność jaką się cieszą. Polskie kino nie jest dobrze znane we Francji, ale należy pamiętać o dwóch polskich filmach nagrodzonych Złotą Palmą w Cannes, czyli o *Pianiście* Romana Polańskiego i o *Człowieku z żelaza* Andrzeja Wajdy. Mogą one stać się pierwszymi krokami na drodze do poznania polskiej kinematografii.
- Wiersze Juliana Tuwima: *Abecadło*, *Lokomotywa*, *Okulary*, *Ptasie Radio*, *Spóźniony słowik* — są to utwory znane i lubiane przez wiele pokoleń Polaków, stanowią zatem ważną część polskiej kultury. Poza tym są świetnym ćwiczeniem fonetycznym, dla osób francuskojęzycznych, polecanym między innymi przez Władysława Miodunkę w jego książce pt. *Prononciation polonaise pour les francophones*.

Powyższe przykłady to jedynie propozycja i wskazanie obszarów kultury, które mogą być interesujące dla Francuzów ze względu na ich doświadczenia kulturowe. Przedstawienie wiedzy o kulturze naszego kraju na lekcjach polskiego nie może ograniczać się do wskazywania podobieństw i różnic między Polską a Francją, ale na pewno będzie to dobry punkt wyjścia do zaprezentowania Francuzom bogactwa polskiej kultury.

BIBLIOGRAFIA

- BARTNICKA B. i in., 2008, *Nous apprenons le polonais. Méthode de polonais pour débutants*, Warszawa.
- BOKSZAŃSKI Z., 2003, *Młodość krajów członkowskich Unii Europejskiej o Polakach. Opinie studentów fińskich, francuskich, i niemieckich* [w:] *Obraz Polski i Polaków w Europie*, Kolarska-Bobińska L. (red.), Warszawa.
- BOLGERT N., GRZYBOWSKA J., 1993, *Le polonais tout de suite*, Paryż.
- CICHOSZ A., 2003, *Le Polonais Utile En Voyage*, Harrap's.
- Comment le dire en polonais? Rozmówki dla Francuzów*, 2009, Warszawa.
- CZAJKOWSKI P., 2008, *Guide De Conversation Polonais*, Melbourne.
- GARNCAREK P., 1997, *Świat języka polskiego oczami cudzoziemców*, Warszawa.
- GIERMAK-ZIELIŃSKA T., WÓJCİK A., 1990, *Dites-le en polonais*, Warszawa.
- GOTTERI N., 2008, *Polonais — Méthode Intégrale*, Harrap's.
- GUZOWSKI P., KAMECKA M. (red.), 2005, *Anglosasi, Francuzi i Polacy — wzajemny wizerunek dawniej i dziś*, Białystok.
- KUSZMIDER B., 1996, *Le polonais sans peine*, Assimil.
- , 2003, *Le polonais*, Assimil.
- KUSZMIDER B., ORDISH B., 1998, *Le polonais de poche*, Assimil.
- MARCJANIK M., 2002, *Polska grzeczność językowa*, Kielce.
- MĘDAK S., BIELA B., BRULEY-MESZAROS C., 2005, *Apprendre le polonais par les texts*, Paryż.
- MIODUNKA W., 1987, *Prononciation polonaise pour les francophones*, Kraków.
- MIODUNKA W. (red.), 2004, *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Kraków.
- MIODUNKA W., ROKICKI J. (red.), 1999, *Oswajanie chrząszcza w trzcinie, czyli o kształceniu cudzoziemców w Instytucie Polonijnym Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków.
- MIODUNKA W., SERETNY A. (red.), 2008, *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, Kraków.
- Parler et comprendre le polonais*, 2003, Chantecler.
- SCHUMANN J., 2009, *Book2. Français-Polonais Pour Débutants. Un Livre Bilingue*, Zurych.
- TOMASZKIEWICZ T., 2005, *Grzeczność francuska na tle koncepcji grzeczności językowej* [w:] *Grzeczność nasza i obca*, Marcjanik M. (red.), Warszawa.
- WARCHAŁA M., 2001, *Polska – Francja. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*, Warszawa.
- , 2003, *Polska i Unia Europejska — wiedza, stereotypy, sympatie i antypatie* [w:] *Obraz Polski i Polaków w Europie*, Kolarska-Bobińska L. (red.), Warszawa.
- , 2008, *Polska Francja: wzajemny wizerunek i jego zmiany* [w:] *Polska – Niemcy – Francja. Wzajemne postrzeganie po rozszerzeniu UE*, Kolarska-Bobińska L., Fałkowski M. (red.), Warszawa.